

*Радчук Наум,
студент факультету іноземної філології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Крижановська Зореслава,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та клінічної психології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ДЖОНА БОУЛБІ

У сучасній психологічній науці прив'язаність є основним поняттям, яке описує ставлення дитини до близького дорослого, яким в ранньому онтогенезі є мати. Феномен прив'язаності дитини до матері [1] знаходиться в центрі уваги дослідників, як чинник якості людських взаємовідносин. Прив'язаність має велике значення для формування ефективної материнської поведінки, пристосування дитини до навколишнього світу, її гармонійного розвитку. При цьому, прив'язаність між немовлям та доглядаючим дорослим не є вродженою, а має сформуватися впродовж першого року життя дитини і визначається позицією матері, її здатністю до співпереживання та емоційної підтримки. Відповідно, цей час є визначальним і детермінуючим у формуванні прив'язаності різної якості [1,2] яка в подальшому зумовлює розвиток пізнавальних, комунікативних, емоційних можливостей дитини, які безпосередньо впливатимуть на особливості її соціальної адаптації.

Таким чином, Дж. Боулбі інтерпретував прив'язаність як систему внутрішньої регуляції. Першочергово ця регулятивна система орієнтована на пошук немовлям захисної, безпечної близькості з матір'ю. В дитячому віці система прив'язаності різко активується в ситуаціях небезпеки, тривоги чи будь-якого дискомфорту. Контакт з матір'ю знімає тривогу та дає почуття безпеки, і дитина, як наслідок, здатна переключати свою увагу на оточуючий світ і реалізовувати дослідницьку діяльність [8,9].

В міру розвитку дитини та все більшої її самостійності, прив'язаність до матері трансформується, але не зникає з життя дитини: замість потреби в безпосередньому фізичному контакті та близькості приходить більш складна за формою, але та ж за змістом потреба в довірливому спілкуванні, в психологічному захисті та підтримці, а також в гнучкому, вільному керуванні з боку матері. Зростає і коло осіб, з яким у дитини, а згодом і у підлітка та дорослого формуються взаємини прив'язаності. Хоча роль матері в якості основного суб'єкта прив'язаності, як правило, зберігається.

Шлях дітей до успіху, заснований на турботі батьків та вчителів, отримав багато уваги в галузі педагогічної психології. Дитяча успішність у навчанні – одна з найважливіших, оскільки більшість батьків вважають, що чим краще дитина вчиться у школі, тим вищими стають можливості її життєвої самореалізації. Шкільні психологи активно працюють над виявленням різноманітних чинників академічної успішності дітей та їх динаміки. Є

результати, які свідчать, що не-інтелектуальні чинники, такі як мотивація та когнітивні здібності складають майже 70% академічної успішності [3,4,5].

Психологи активно працюють над новими стратегіями втручання в освітній простір для покращення успішності дітей. Вивчення впливу батьків на навчальну діяльність дітей, аналізується теорією прив'язаності. Відмінності в успішності учнів, згідно з теорією Боулбі та Ейнсфорт, можна пояснити різними рівнями безпеки, які виникають до батьків або вчителів у дітьми, з різними типами прив'язаності. Теорія первинних відносин пояснює, що на основі свого зв'язку з матір'ю, діти формуватимуть внутрішні робочі моделі (IWM), які включають власне самосприймання та довіру до інших. В подальшому житті, сформовані внутрішні робочі моделі впливатимуть на пізнавальні можливості дітей, здатність до розвитку у них стратегій подолання стресових ситуацій та інше [3].

Як засвідчують численні емпіричні дослідження, освіті та навчанню дітей сприяють або заважають як позитивний, так і недостатній досвід прив'язаності до батьків та вчителів. Водночас варто враховувати і досвід прив'язаності вчителя у процесі передачі знань. Тобто, якість прив'язаності, яка відіграє важливу роль у процесах соціального обміну та має тривалий вплив на якість соціальної взаємодії – з позиції дослідження прив'язаності – є важливим ключем до розуміння процесів навчання у школі. З цього приводу дослідник прив'язаності Гроссманн стверджував про те, що діти не можуть бути у виховному процесі без особистої прив'язаності або, принаймні, особистого співчуття. Не можливо здобути освіту без зобов'язань перед іншими чи-то удома, чи-то у школі.

Дослідження Джона Боулбі та його послідовників дали можливість з'ясувати зв'язки між різними моделями прив'язаності та продуктивністю навчання. Діти з надійною прив'язаністю є більш впевненими та готовими досліджувати своє середовище, демонструють більший інтерес і увагу до навчання, що підвищує їх успішність [4]. Оскільки пізнання та здатність стратегічно мислити має важливе значення для освітніх досягнень, діти з надійною прив'язаністю будуть більш академічно успішними. Ненадійні моделі прив'язаності у дітей виявляються в тривозі, невпевненості та ізольованості. Вони бояться досліджувати світ та взаємодіяти з середовищем через невизначеність у стосунках зі своїми батьками, менш цілеспрямовані і зосереджені під час навчання, що, ясна річ, впливає на їхню успішність.

Досвід надійної прив'язаності – як зі сторони учня, так і зі сторони вчителя – також забезпечує набагато більш адаптаційну поведінку учня у взаємодії з вчителями та однолітками. Гроссманн з цього приводу писав про те, що надійні зв'язки прокладають шлях до психологічної безпеки, соціально відповідальної емпатії, можливості розуміти речі з погляду інших.

Однак, варто зробити важливе уточнення про те, що моделі прив'язаності безпосередньо не впливають на навчальні досягнення дітей; скоріше, стилі прив'язаності впливають на різні дитячі не-інтелектуальні навички, які, у свою чергу, впливають на академічну успішність. Тому, розглядаючи основні

детермінанти академічної успішності в контексті прив'язаності, слід враховувати такі характеристики дітей як мотивація, увага та Я-концепція.

Підводячи підсумки теоретичного аналізу питання сучасних підходів до навчальної успішності дітей варто зазначити, що досвід раннього дитинства має свій вплив на всі інші етапи життя людини. Тобто, сформовані в дитинстві стилі прив'язаності дітей можуть передбачити їхні майбутні успіхи в навчанні. При цьому визначальною є не сама модель прив'язаності, а не-інтелектуальні здібності дітей, такі як мотивація, увага та самооцінка. Окрім того, слід наголосити на важливості безпеки в прив'язаності та її зв'язку із когнітивним розвитком, впевненість і дослідницькою поведінкою в майбутньому, що також піде на користь навчанню дітей. Якщо прив'язаність є ненадійною, це не тільки вплине на успішність дитини, але на можливий ризик проблемної поведінки та психопатії.

Джерела та література

1. Ainsworth, M. D. et al Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation. New York: Psychology Press, 2015.
2. Bowlby, J. Attachment and loss: 1969/1982(1). Loss. New York: Basic Books.
3. Binder, D.M., Jones, J.G., & Strowig, R.W. Non-Intellective Self-Report Variables as Predictors of Scholastic Achievement. The Journal of Educational Research, 1970, 63(8), 364–366.
4. Kennedy, J.H., & Kennedy, C.E. Attachment theory: Implications for school psychology. Psychology in the Schools, 2004, 41(2), 247–259.
5. Moss, E., & St-Laurent, D. Attachment at school age and academic performance. Developmental Psychology, 2001, 37(6), 863–874.
6. Cassidy, J., & Berlin, L.J. The insecure/ambivalent pattern of attachment: Theory and research. Child development, 1994, 65(4), 971-991.
7. Jacobsen, T., & Hofmann, V. (n.d.). Children's Attachment Representations: Longitudinal Relations to School Behavior and Academic Competency in Middle Childhood and Adolescence.
8. Крижановська З., Бабак К. Емоційна прив'язаність дитини до матері як предиктор її соціальної адаптації до шкільного життя. *Психологічні перспективи*. Луцьк. Вип. 38, 2021. С.138 – 150. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-38-138-149>
9. Крижановська З. Надійний тип прив'язаності як основа розвитку психічного здоров'я дитини. *Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я особистості: теорія та практика*, тези доповідей II міжнарод. міждисциплінар. Конференції. Харків, 2021. С. 52 – 54. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19692>

Радюк Інна,

*доктор філософії в галузі педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

АВСТРІЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВІДЕНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Політичні та соціально-економічні зміни, що відбуваються протягом останніх років в Україні, торкнулися усіх сфер життєдіяльності суспільства, у тому числі галузі освіти. Розвиток ринкових відносин зумовив той факт, що в Україні сформувався і активно розвивається ринок освітніх послуг, а відтак,